

PRESA BRAȘOVEANĂ DESPRE RĂSCOALA ȚĂRANILOR DIN ANUL 1907

de ION NICOARĂ

Atitudinea presei brașovene față de răscoala țăranilor din anul 1907. Marea răscoală a țăranilor din România, pregătită de condiții social-economice specifice, în care dezvoltarea capitalismului se împletea strâns cu puternice rămășițe feudale, și izbucnită în anul 1907, a avut mare răsunset peste hotare, atât în țările care formau blocul militar-politic al Triplei Alianțe, cât și în țările blocului în formare al Triplei Înțelegeri. Pe lângă bogata corespondență diplomatică aflată în arhive, spațiul apreciabil rezervat în coloanele ziarelor din străinătate evenimentelor revoluționare din România arată ecoul puternic al răscoalelor.

Dintre toate țările străine, cea mai mare atenție și cel mai mare interes pentru răscoale l-au manifestat țările din blocul Triplei Alianțe și, în primul rînd, Austro-Ungaria. Interesul acesta se explică pe de o parte, prin aceea că Austro-Ungaria avea pe o mare întindere frontieră comună cu țara răscolită de furtună și incendiată de flăcările răzmeriței, flăcări care s-ar fi putut întinde și asupra propriului său teritoriu, iar pe de alta, fiindcă Austro-Ungaria deținea poziții economice puternice în România.

Membră a Triplei Alianțe încă din 1883, România, prin situația ei economică, politică și strategică, era considerată un nod principal al politicii puterilor centrale, în general, și al problemei orientale, în special. Răscoala care se dezvoltă putea să aibă un sfîrșit dezastruos, nu numai pentru clasele stăpînitoare din România, dar și pentru burghezia vieneză-budapestană, amenințînd deopotrivă pozițiile ei în industria, băncile și comerțul Romîniei, ca și planurile politice și strategice ale puterilor centrale în Balcani. Răscoala submina pozițiile unei aliante căreia Puterile Centrale îi acordau toată atenția „nu de dragul ei, ci pentru faptul că România folosea drept mijloc și scop” politicii pe care o duceau cele două imperii din Europa centrală în Balcani și Orientul Apropiat¹.

Presa burgheză din Austro-Ungaria a reflectat răscoala din 1907 din România prin prisma acestor interese.

Brașovul constituia un nod complicat al intereselor și contradicțiilor din Austro-Ungaria; avînd vechi și multiple legături cu România, era direct interesat în desfășurarea evenimentelor de peste Carpați.

¹ „Studii“ nr. I/1957, p. 8.

Oraș industrial și comercial cu răsărit internațional — mărfurile lui fiind cunoscute pînă departe în Asia — Brașovul avea o burghezie puternică, pe care evenimentele din România o interesau mai mult chiar decît pe cea vieneză, fiindcă bunăstarea sa materială și toată înflorirea ei se datorau, în primul rînd, legăturilor seculare cu Principatele dunărene. Protestul înaintat de industriașii și negustorii brașoveni guvernului împotriva războiului vamal început cu România, în care se plîngeau că sînt „greu loviți de raporturile economice existente, ... fiindcă legăturile comerciale active de sute de ani au încetat cu desăvîrșire“² între Transilvania și România, certifică în mod neîndoios această dependență.

Prin poziția geografică și prin interesele sale economice, Brașovul era strîns legat de ținuturile carpato-dunărene și-și împletea strîns istoria cu istoria acestora. Multe dintre evenimentele hotărîtoare din Principate au fost influențate în desfășurarea și deznodămîntul lor și de poziția adoptată de orașul-cetate de la poalele Timpei. Marea răbufnire a maselor țărănești de la începutul secolului al XX-lea n-a rămas nici ea fără ecou în lumea brașoveană.

Ziarele care apăreau în acea vreme în Brașov reflectă marea importanță pe care o acordau toate clasele sociale și toate naționalitățile din Transilvania răscoalei țaranilor romini din anul 1907.

Cronicarul care ar vrea să scrie istoria marilor lupte țărănești din 1907 și ar fi lipsit de altă documentație, consultînd și analizînd în mod critic „Gazeta de Transilvania“ și „Deșteptarea“, care apăreau în limba romină, „Brassoi Lapok“, în limba maghiară și „Kronstädter Zeitung“ în limba germană, ar putea schița răscoala, cu diferitele ei aspecte, în mod satisfăcător.

Prima știre despre răscoală apare în „Gazeta de Transilvania“ la 12 martie (27 februarie), în „Brassoi Lapok“ în 13 martie, iar în „Kronstädter Zeitung“ în 21 martie. De la aceste date și pînă la jumătatea lunii aprilie, presa brașoveană publică, în majoritatea coloanelor ei știri, comentarii și aprecieri privind evenimentele din România. În săptămînalul „Deșteptarea“ s-au publicat numai două articole, dar destul de grăitoare. Fiecare dintre aceste organe de presă a adoptat o atitudine corespunzătoare cu interesele claselor sociale și a grupărilor pe care le reprezentau și în conformitate cu pozițiile acestora în cadrul monarhiei Austro-Ungare.

„Brassoi Lapok“ exprima interesele burgheziei maghiare dominante, care-și vedea amenințate pozițiile economice deținute în România, dar mai ales se temea de influența ce ar fi putut-o exercita răscoala din România asupra propriilor mase, în sinul cărora în ultimii ani, s-au remarcat agitații puternice.

² A. F. Tandler, *Die industrielle Entwicklung Siebenbürgens* p. 8.

Ascuțirea contradicțiilor din lumea satelor transilvane se datora, în primul rând, menținerii marii proprietăți și a puternicelor rămășițe feudale. O statistică a vremii ne arată repartitia disproporționată și nedreaptă a pământului în Transilvania. După această statistică, 800 000 de țărani posedau 35,5% din suprafața totală a pământurilor, în timp ce 6 953 de moșieri dețineau 40% din totalul pământurilor arabile³. Pe de altă parte, pătrunderea lentă a capitalismului în agricultura Transilvaniei nu ducea la transformarea imediată a producătorilor direcți în muncitori agricoli, proletari, ci contribuia la pauperizarea treptată a țăranilor. O statistică din anul 1910 arată că în acea vreme capitalismul în agricultură a atins o mare dezvoltare. Astfel, numărul muncitorilor agricoli din fostele județe care compun azi regiunea Brașov se ridică la 38 080, din care 32 046 erau români și 6 034 erau maghiari și germani. Județul Brașov avea 5 317 muncitori agricoli, iar județul Sibiu 10 911⁴.

Situația muncitorilor agricoli a fost reglementată și agravată de așa-numita „lege a scaunului de tortură“, lege care fixa condiții aspre de muncă, salarii mici și permitea angajarea argaților cu carnet de serviciu de la vârsta de 8 ani. Moșierii au exploatat din plin prevederile legii, angajând un mare număr de copii ca muncitori agricoli.

Cu salariul pentru o zi, muncitorul agricol nu-și putea cumpăra nici măcar un kilogram de carne, care costa 60 de creițari. Față de crunta exploatare capitalistă, împletită cu forme de exploatare semi-feudală, țăranimea săracă, română și maghiară, a recurs la soluții extreme: unii plecau la orașe, dar, întrucât fabricile nu puteau înghiți întreg surplusul de brațe de muncă, mulți au emigrat peste hotare, fie în România, pentru a lucra pe marile moșii în sezonul muncilor agricole, fie în America. Aceste plecări nu aveau un caracter definitiv, ci temporar; familiile lor rămâneau în satele în care cei plecați urmau să se reîntoarcă toamna sau după câțiva ani. Cercetarea arhivelor Biroului de emiteră a pașapoartelor arată că între anii 1899 și 1913, din actuala regiune Brașov au emigrat 112 413 oameni, din care 9 482 de emigranți numai din județul Brașov⁵. Numărul lor este însă mult mai mare, fiindcă statistica de mai sus cuprinde numai pe cei care au plecat cu pașapoarte. Foarte mulți treceau în România și în Austria cu cărți de lucru. Dintre aceștia, 48,7% au plecat în România, 43,6% în America, 3,2% în Germania și 4,5% în alte țări. Cel mai mare număr de emigranți a fost atins în anul 1907.

Aceste emigrări au redus rezervele de muncă din Transilvania, dar nu au înlăturat mizeria maselor muncitoare și nu au rezolvat conflictele sociale. Lipsa de pământ, metodele învechite de muncă și impozitele grele au agravat starea țăranimii.

³ Al. Vaida, *Transilvania în primii ani ai secolului al XX-lea*, în *Studii și materiale de istorie modernă*, 1957, vol. I, p. 300.

⁴ C. Göllner, *Ecoul răscoalei din 1907 în sudul Transilvaniei*, „Drum Nou“, nr. 3810 din 15 martie 1957.

⁵ *Ibidem*.

Aceste stări de lucruri și influența revoluției ruse din 1905 au provocat frământări și lupte ale țăranilor din Transilvania în anul 1906. Un ordin al Ministerului Agriculturii din Budapesta, din 15 ianuarie 1907, către subprefectul comitatului Brașov, referindu-se la unele mișcări ale muncitorilor de prin sate, anunță trimiterea unei circulare către țărani pentru a-i liniști și a-i convinge să accepte condițiile existente de muncă⁶. Totodată, se cerea prefecturilor să raporteze asupra situației.

În același timp, propaganda revoluționară desfășurată în legătură cu prima revoluție burghezo-democratică din Rusia a contribuit la accentuarea spiritului de luptă al proletariatului din Ungaria și Transilvania și la dezvoltarea conștiinței lui de clasă. La Brașov și în alte centre au avut loc, în 1905–1906, demonstrații impunătoare ale muncitorilor și multe acțiuni greviste. Numeroase ordine ale guvernului din Budapesta comunicau numele și semnalmentele unor „agitatori socialiști”, indicind prefecturilor să-i urmărească și să-i aresteze⁷.

În Ungaria și Transilvania exista deci, în 1907, o stare revoluționară. Strigătul „Vrem pământ”, care răsuna dincolo de Carpați, nu numai că era atît de puternic încît răsunetul lui putea răzbate chiar și peste munți, dar era răspîndit printre masele din Ungaria și de martori oculari: moșierii refugiați cu carele încărcate de avut și, spre sfîrșitul răscoalei, chiar de țărani fugiți pentru a scăpa din fața plutoanelor de execuție.

Unii țărani ardeleni aflați în România la lucru au luat chiar parte efectivă la răscoală. Unul dintre aceștia a fost țăranul C. Folea din Streza-Cirțișoara (Făgăraș), care a fost arestat și deținut cîteva zile într-un lagăr din Urziceni, unde, după mărturisirea lui, se găseau și alți țărani ardeleni⁸. Reîntorși în Transilvania, aceștia au povestit conșatenilor cele petrecute peste Carpați.

Teama claselor stăpînitoare ca nu cumva răscoala din România să aibă repercusiuni și asupra maselor din Austro-Ungaria era deci justificată. De aceea, guvernul din Viena și Budapesta au luat imediat măsuri în vederea mobilizării mai multor unități militare pentru paza frontierei.

Pe lingă aceasta, întreaga presă burgheză din Austro-Ungaria a fost mobilizată împotriva răscoalei din România. Dezlănțuind o furi-bundă campanie împotriva așa-zisei „anarhii” din România, presa din peștrița monarhie habsburgică își manifesta teama de propriul ei joc. „Brassoi Lapok”, organ al burgheziei maghiare din Brașov se încadrează în această campanie. „Brassoi Lapok” publică prima știre privind răscoala în numărul său din 13 martie, iar în cele următoare se ocupă de desfășurarea ei, pentru ca la 23 martie într-un articol plin de ură față de răsculați, să-și definească poziția naționalistă.

⁶ Arh. St. Brașov, Prefectura Brașov, nr. 1167/907.

⁷ *Ibidem*.

⁸ I. Po de a, *Un țăran ardelean la răscoala din 1907*, „Drum Nou” nr. 3789/1957.

Autorul articolului comparând poporul răsculat cu un leu infuriat — se întreabă înspăimântat: „ce va fi?”⁹. Și ziarul nu ezită să mărturisească faptul că la baza spaimii claselor stăpînitoare din Ungaria stă teama de propriile mase „... și acest lucru se întîmplă la o distanță de cîteva ceasuri de la noi. Arătăm acest lucru fiindcă... țăranul ar avea și la noi mii de cauze pentru a-l durea capul și dacă s-ar trezi și la noi leul (poporul)... n-ar lipsi de la acest măreț concert sirenele (agitatorii)”¹⁰.

După lansarea acestui strigăt de alarmă, menit să mobilizeze și să trezească vigilența tuturor celor interesați în menținerea ordinii burgheze existente, „Brassoi Lapok” publică știri care să impresioneze și să denigreze răscoala, știri exagerate, neverosimile despre furturi și crime ce ar fi fost săvîrșite de răsculați¹¹.

Alte știri ne dau amănunte în legătură cu refugiații care trec în Ungaria „fără aprobarea consulului maghiar”¹² — la Miercurea-Ciuc, cîteva sute, la Orșova, un grup mare de fugari, la Sîn Martin, prințul Ghica, unul dintre cei mai mari moșieri din România¹³ — ca și în legătură cu ordinul guvernului ungar către prefecti și primari ca aceștia să acorde ospitalitatea cuvenită refugiaților.

Prin campania de calomnii „Brassoi Lapok”, împreună cu întreaga presă burgheză din Austro-Ungaria, urmărea, nu numai apărarea imediată împotriva unei eventuale influențe a răscoalei, dar totodată prăgătea opinia publică din monarhie și din străinătate în favoarea unei intervenții armate a Austro-Ungariei în România, pentru înăbușirea răscoalei. Documentele diplomatice și însemnările oamenilor de stat romîni și străini dovedesc aceste preocupări ale stăpînitorilor de la Viena și Budapesta.

La un moment dat, spaima burgheziei reprezentată de „Brassoi Lapok” s-a transformat în panică. La 3 aprilie, comentînd răscoalele din satele moldovene Grozești și Hirja (regiunea Bacău), ziarul spune că în Brașov s-a răspîndit zvonul că sub influența acestora a izbucnit răscoala la Sósmező (azi Poiana Sărată, lîngă Brașov) și că satul a fost incendiat¹⁴.

Știrea fiind comunicată la Budapesta de corespondentul din Brașov al ziarului „Nap”, ministrul Andrassy Gyula a cerut informații precise de la autorități. Ea a fost dezmințită. Totuși, pentru orice eventualitate, autoritățile au trimis la Sósmező 300 de jandarmi din Brașov¹⁵. În numărul următor se revine asupra cazului de la Sósmező, dezmințindu-l, pentru liniștea stăpînitorilor, și totodată, pentru intimidarea celor care, ar fi cutezat să se ridice la luptă. De altfel, în același număr se publică

⁹ I. P o d e a, *Un țăran ardelean la răscoala din 1907*, „Drum Nou”, nr. 3799/1957.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ „Brassói Lapok” nr. 76/1907.

¹² *Ibidem*, nr. 69/1907.

¹³ *Ibidem*, nr. 76/1907 și 70/1907.

¹⁴ *Ibidem*, nr. 76/1907.

¹⁵ *Ibidem*.

știrea că guvernul maghiar a pregătit lucrările pentru mobilizarea Corpului 12 din Ardeal în vederea asigurării ordinii și, mai precis, pentru a fi gata să intervină în România.

„Brassoi Lapok“ se ocupă mai puțin de cauzele și caracterul răscoalei. Doar în numerele din 14 aprilie și apoi din 17 aprilie, când răscoala era deja înăbușită în sânge „Brassoi Lapok“, liniștit că furtuna a trecut, cînd deci burghezo-moșierimea din Ungaria n-avea de ce se mai teme, publică unele aspecte ale situației agrare din România. Astfel, în numărul din 14 aprilie reproduce date statistice și comentarii asupra problemei agrare din România după „Journal des débats“ din Paris¹⁶, iar în cel din 17 aprilie, un articol din „Pesti Naplo“, semnat de corespondentul acestuia din București, Klingenberg Bella. În articol, după o analiză a condițiilor social-economice ale țărănimii romîne, se trăgea concluzia că răscoala era inevitabilă¹⁷.

Din paginile ziarului „Brassoi Lapok“ se desprinde, de asemenea, destul de clar, existența unor contradicții între Austro-Ungaria și România și o pornire de discreditare a Romîniei în fața străinătății, a maselor din Ungaria și în special în fața populației romînești. De aceea, articolele din „Brassoi Lapok“ se referă la „anarhia“ din România, la „pasivitatea guvernanților“, scriind că „... prefectul Văsescu se ascunde printre cruci...“¹⁸ „... iar armata stă cu armele jos în fața răsculaților...“¹⁹, „... că dacă guvernul ar lua legătura cu conducătorii revoluției, în 48 de ore s-ar putea restabili liniștea...“²⁰. Același scop îl are știrea că S. Bálint, corespondentul în România al ziarului budapestean „Nép“, a trebuit „să fugă din România, fiindcă a scris că ofițerii romîni, în loc să se ocupe de înăbușirea răscoalei, fac chefuri“²¹. De asemenea, ziarul publică după „Budapest Hirlap“ critici la adresa burgheziei romîne din Transilvania care se opunea proiectului școlar al lui Apponyi, (despre care susținea că vine în ajutorul școlilor romînești din Transilvania) și nu vedea stările înapoiate din România.

Atacurile presei maghiare din Ungaria și din Transilvania trec chiar mai departe, peste teritoriul Romîniei aliate, vizînd Rusia... „valurile revoluției ruse se află deja la hotarele Ungariei, tulburînd aerul culturii apusene...“²². Iată dar că în aprecierea evenimentelor revoluționare din România anului 1907, „Brassoi Lapok“, organ al burgheziei maghiare, are în vedere, nu numai interese imediate și locale, ci și interesele politice și strategice ale întregului bloc al puterilor centrale.

¹⁶ „Brassói Lapok“, nr. 86/1907.

¹⁷ *Ibidem* nr. 88/1907.

¹⁸ *Ibidem*, nr. 69/1907.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, nr. 77/1907.

²¹ *Ibidem*, nr. 76/1907.

²² *Ibidem*, nr. 69/1907.

„Gazeta de Transilvania“, avînd ca proprietar pe Aurel Mureșianu, și ca redactor pe Victor Branisce, ambii avocați în Brașov, membri ai Partidului național din Transilvania și reprezentanți ai intelectualității ardelenе, exprima punctul de vedere al burgheziei romîne, în general, și al intelectualității brașovene, în special.

Încă din anul 1905, burghezia romînă din Transilvania părăsind pasivismul, participa la lupta politică pentru a-și lărgi pozițiile economice și a obține o mai mare reprezentare în conducerea treburilor publice din Austro-Ungaria. Interesele ei economice se ciocneau însă de interesele burgheziei maghiare, care, aparținînd națiunii dominante, nu voia să împartă beneficiile exploatării cu burghezia celorlalte națiuni conlocuitoare. În fața politicii de deznaționalizare, o parte din burghezia romînă, pe care guvernau maghiarii au atras-o prin acordarea unor posturi și funcții înalte, a cedat și a făcut cauză comună cu burghezia maghiară. În fruntea acesteia se aflau V. Mangra, Sergheescu și Burdea, care, după procesul memorandiștilor, s-au declarat conducători ai Partidului național romîn. O altă parte a burgheziei romîne a căutat sprijin la Habsburgii din Viena, căutînd să folosească divergențele dintre aceștia și Budapesta. Problema romînilor din monarhie era cu atît mai spi-noasă și mai delicată, cu cît romînii se prezentau ca o masă direct învecinată cu România, constituind în același timp majoritatea populației din Transilvania, iar economiceste Transilvania depindea într-o mare măsură de piața Romîniei. Această dependență a fost relevată în mod edificator de rezultatele dezastruoase ce le avea pentru Transilvania războiul vama început între România și Austro-Ungaria în 1886. „Gazeta de Transilvania“ din anul 1907 reprezenta opinia burgheziei romîne și a intelectualității brașovene, care milita pentru eliberare națională, considerînd că problema națională se poate rezolva numai în cadrul unei Romînie capitaliste. Proprietarul „Gazetei“, dr. Aurel Mureșianu, a avut legături strînse cu „memorandiștii“ încă din 1888. Victor Branisce, redactorul responsabil al „Gazetei“, pentru ideile lui de eliberare națională a fost închis la Szeghedin.

De aceea, în anul 1907, „Gazeta de Transilvania“ a privit răscoala țaranilor din România de pe poziții naționaliste, în sensul strîmt burghez. luînd chiar atitudini contradictorii. Pe de o parte, ea manifesta o oarecare simpatie față de țărănime, iar pe de altă parte, condamna răscoala și aproba acțiunile represive ale guvernauților romîni, considerînd că răscoala ar submina bazele statului romîn și l-ar discredita în exterior.

„Gazeta“ n-a vrut să accepte de la început drept cauză a răscoalei lipsa de pămînt și caracterul ei agrar, și, postîndu-se pe poziții naționaliste, o considera o mișcare cu caracter antisemit...²³ Încercînd să explice cauzele răscoalei, „Gazeta“ a făcut o analiză unilaterală a acestora, considerînd drept cauză principală activitatea nefastă a trusturilor arendășești din Moldova. Articolul respectiv era inspirat după un studiu al profesorului ieșan I. Tanoviceanu, publicat în „Acțiunea conser-

²³ „Gazeta de Transilvania“, nr. 45/1907.

vatoare“. Citind pasaje întregi din studiul amintit, „Gazeta“ trăgea concluzia că existența trusturilor constituie „o lămurire foarte clară a problemei“²⁴. Însă, în același număr, folosind o sursă directă — corespondența sa din București — „Gazeta“ relevă că răscoala, mai are și „caracterul de revoltă agrară, care este mult mai primejdios“. În numărul următor publică un articol cu reproducere după „Patriotul“ din București, intitulat *Caracterul mișcării țărănești din România*, în care se trăgea concluzia că „mișcarea are un caracter absolut social, în special agrar, și e îndreptată împotriva marii proprietăți...“²⁵.

O analiză mai amplă făcea „Gazeta“ în articolul său *Jale și durere în Țara Românească*, în care cauzele răscoalei erau căutate în condițiile social-economice și politice existente în România, în viața grea a țăranului lipsit de pământ și nedreptătit în fața legilor. „Țara singerează din cauza mizeriei și a adâncii nemulțumiri a țăranului mult năpăstuit, stors și nedreptătit. Țăranii cer pământ, cer să fie tratați omenește și cu blindețe, să nu mai fie supti și schingiuiți de lacomii arendași... vor ca pășurile lor să fie judecate cu dreptate și mai vor multe altele, căci e lung pomelnicul suferințelor bietului țăran“²⁶ scrie „Gazeta“. În altă parte „Gazeta“ scoate în relief alt aspect al acestui „lung pomelnic de suferinți“, scriind că „sint moșii unde țăranul este încărcat la socoteală cu 20 de lei când trece o vacă pe ogorul boierului. Alții pun taxe pe apa ce trebuie să o bea vitele și păsările din iazurile comunei. Exploatarea merge pînă acolo că țăranul trebuie să plătească și lutul ce-l scoate pentru a-și lipi căsuța săracă“²⁷.

„Gazeta“ indică drept vinovați pentru starea de mizerie a țăranimii pe toți reprezentanții păturii conducătoare a țării, fără deosebire de avere, rang și inteligență, „fiindcă nu s-au îngrijit cum trebuie și la timp de soarta țăranului și de îmbunătățirea ei“: pe marii boieri „cărorora le plăcea să petreacă partea mare a anului în străinătate, risipind paralele ce le primeau de la arendașii lor, pe cînd aceștia își exercitau acasă meseria de a despoia pe țărani...“²⁸.

Desprindem din coloanele „Gazetei“ o oarecare simpatie pentru țărani, simpatie ce se manifestă, nu numai prin felul de a discuta problemele, ci și din cuvintele compătimitoare pe care le folosește cînd vorbește despre ei, ca și din faptul că nu publică, ca alte gazete, știri despre furturi și crime atribuite răsculaților. Cu toate acestea „Gazeta“ nu insistă asupra lipsei de pământ a țăranilor, nu trage de aici concluziile ce se impun, ci, se ridică împotriva răscoalei, declarîndu-se de la început alături de guvernul Romîniei²⁹ și considerînd răscoala drept „primejdioasă...“³⁰.

²⁴ „Gazeta de Transilvania“, nr. 46/1907.

²⁵ *Ibidem*, nr. 59/1907.

²⁶ *Ibidem*, nr. 45/1907.

²⁷ *Ibidem*, nr. 46/1907.

²⁸ *Ibidem*, nr. 60/1907.

²⁹ *Ibidem*, nr. 59/1907.

³⁰ *Ibidem*, nr. 46/1907.

Atitudinea echivocă, contradictorie a „Gazetei de Transilvania“ se explică prin faptul că burghezia nu mai era de mult o clasă progresistă, interesele ei economice, de menținere și garantare a proprietății în genere, erau legate de interesele claselor stăpînitoare din imperiul austro-ungar. Sub falsa lozincă a menținerii unității poporului român, a „unirii cu țara“ — fapt ce i-ar fi oferit burgheziei brașovene posibilități mai mari în sensul satisfacerii intereselor ei de clasă — „Gazeta de Transilvania“ a căutat să justifice reprimarea sîngeroasă a răscoalei de către guvernanții romîni.

„Gazeta“ scria că țărani se înșală dacă cred „că cu focul și cu arma“ se pot îndrepta relele de care sufăr, se poate îndrepta țara. „Vrăjmașii țării sînt mulți și puternici și ei atîta așteaptă, să ne dușmănim noi unii cu alții pentru ca să ne stăpînească și să ne pună pe grumaz un jug mult mai greu decît acela al suferințelor noastre de azi“³¹. Apelînd la unirea internă dintre clasele din Romînia, „Gazeta de Transilvania“ considera că răscoala țaranilor aduce prejudicii prestigiului internațional al Romîniei și compromite ideea unirii naționale. „Gazeta“ își manifesta iritarea și pentru faptul că în presa străină se publicau articole defavorabile la adresa Romîniei burghezo-moșierești. Ziarul italian „Corriere“, scria că, după ce în ultimii ani s-a crezut că Romînia este un fel de Eldorado, răscoala a scos la iveală o realitate sumbră, iar despre Expoziția jubiliară din 1906, arată că ascundea sub un înveliș strălucitor un regim putred³². De altfel și presa burgheză maghiară afirma că starea romînilor din monarhie ar fi superioară celei pe care răscoalele o dezvăluiau în Romînia.

„Gazeta“ a combătut atacurile presei maghiare la adresa Romîniei³³ și în același timp și-a reafirmat poziția sa alături de a guvernanților romîni susținînd că, „înainte de toate se impune restabilirea ordinii cu orice preț“³⁴.

De acord cu alianța liberalo-conservatoare, care avea drept unic scop înăbușirea grabnică a răscoalei, „Gazeta“ publică sub titlul *Să ne dăm mîna cu toții* aspecte de la ședința parlamentului în care a avut loc „marea pupătură“, apreciindu-le drept „nota memorabilă a zilei“³⁵.

„Gazeta“ a publicat apoi largi corespondențe în legătură cu lucrările parlamentului din București menite să pună capăt răscoalei. Prin publicarea acestora, voia să arate „patriotismul“ oamenilor de stat ai Romîniei, care, chipurile, „se jertfesc“ pentru salvarea țării. Generalul Averescu chipurile „s-a jertfit“, — după afirmațiile acestui organ de presă — fiind că în timpul campaniei de reprimare armată a răscoalei s-a mutat în clădirea Ministerului de Război, unde și-a instalat un pat de campanie, ordonînd masacrarea țaranilor.

³¹ „Gazeta de Transilvania“, nr. 60/1907.

³² „Studii“ nr. I/1957, p. 30.

³³ „Gazeta de Transilvania“, nr. 56/1907.

³⁴ *Ibidem*, nr. 60/1907.

³⁵ *Ibidem*, nr. 59/1907.

De asemenea „Gazeta“ justifică represiunea sîngeroasă a răscoalei, susținînd că: „trebuie să se porceadă cu toată asprimea, trăgînd în carne vie“³⁶.

Guvernul burghezo-moșieresc al Romîniei a înăbușit răscoala, așa cum a dorit și burghezia romînă din Transilvania, reprezentată de „Gazeta de Transilvania“, incînd-o în singele a peste 11 000 de țărani.

Tot în limba romînă apărea în anul 1907, la Brașov, și săptămînalul „Deșteptarea“. Privitor la răscoalele din 1907 din Romînia, „Deșteptarea“ publică doar o corespondență în 28 martie, anunțînd că răscoalele țărănești din Romînia au adus demisia guvernului conservator³⁷ și apoi, în numărul următor, un articol de fond, în care analizează cauzele răscoalei.

„Deșteptarea“, care grupa în jurul ei mai ales pe meseriași și cele mai de stînga elemente ale intelectualității romîne din Brașov, avînd în frunte pe Arsene Vlaicu, directorul Școlii superioare romîne de comerț, și pe profesorul N. N. Sulică de la Liceul romîn, reflectă o atitudine diferită de cea a „Gazetei de Transilvania“. Arsene Vlaicu era și președinte al societății culturale „Lumina“, care îngloba mai ales calfe, și continua activitate „Uniunii sodaliilor romîni“. Aceștia erau în afara Partidului național și criticau pe cei care se socoteau „naționali“, dar nu aveau de loc legături cu poporul. Ei duceau neconținut lupta împotriva „societății înalte“ romînești, care gonea după titluri, posturi, avere. Ei au criticat și stările din Romînia burghezo-moșierească, ... starea de plîns în care gemea masa cea mare a țăranilor, care la 1864 au primit puțin pămînt și de atunci încoace l-au împărțit cu copiii, astfel că azi „n-au al lor nici măcar un loc pe care să-și facă casă, necum să-l lucreze și să trăiască din venitul lui“³⁸. Nu sînt uitate în rechizitoriul „Deșteptării“ nici birurile grele, dobînzile „balcanice“, plocoanele moșierilor, nici arendașii care înșeală cu ocazia învoielilor, nici administrația pîrtinitoate: „... de caută țăranul scut și apărare la primărie și prefectură află uși încuiate și urechi surde, căci cum să se pună un biet primar din sat cu boierul și cum să-și strice prefectul ori subprefectul prietenia cu arendașii la care trăiesc bine?“³⁹. „De judecat cu boierul... nici vorbă, iar de știință de carte... nici atît, căci prin aceasta s-ar putea împotrivi la nedreptăți și țăranii“⁴⁰. Concluzia rechizitoriului era că nici pe vremea turcilor țăranul n-a fost mai nenorocit ca în 1907 cînd... „năpăstuire mult mai cumplită are a îndura de la frații lui“⁴¹.

Cu toate acestea, „Deșteptarea“ nu publică nici o știre despre merul și înăbușirea răscoalei; ba mai mult într-un articol, semnat de Ar-

³⁶ „Gazeta de Transilvania“, nr. 60/1907.

³⁷ „Deșteptarea“, nr. 10/1907.

³⁸ *Ibidem*, nr. 11/1907.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ *Ibidem*.

sene Vlaicu, despre mișcările sociale în general, acesta se pronunță împotriva răscoalelor, socotindu-le aducătoare de nenorociri. În locul lor se recomandă „...munca și economia”⁴². O poziție deci mic-burgheză care oglindește componența socială a cercului de la „Deșteptarea”.

* * *

Un alt ziar brașovean „Kronstädter Zeitung”, timp de o săptămână a stat rezervat, n-a dat nici o știre privind mersul răscoalei, pentru a nu fi acuzat de răspîndirea unor știri alarmiste. În acel timp însă, Kronstädter Zeitung”, publicînd listele vizitatorilor romîni de la hotelurile din Brașov, dădea numele unor moșieri romîni refugiați și găzduiți aici, ca Ion Vasilescu, Gerusi, Crețeanu, Catargi, Ghica și alții⁴³. Desigur că cei mai mulți moșieri fugiți au fost găzduiți în apartamentele închiriate la particulari și mai ales la familiile romînești care aveau legături cu cei de dincolo de Carpați. Astfel că numărul moșierilor din România aflați la Brașov era mult mai mare decît lista de mai sus.

Încă din primele sale rînduri despre răscoală, „Kronstädter Zeitung”. o compara cu răscoalele din evul mediu și indica drept cauză a acestora „exploatarea cruntă a țăranilor din partea arendașilor și moșierilor și împărțirea nedreaptă a pămîntului”, arătînd că 3/4 din pămîntul Romîniei se afla în mîna a 400 de mari proprietari, iar 1/4 din el revenea la 4 milioane de țărani⁴⁴.

Ziarul reprezenta opinia burgheziei săsești din Brașov, care deținea pozițiile cele mai importante în industria și comerțul local. Principala ei piață de desfacere era Romînia.

Interesul său era ca această piață să se lărgească, prin ridicarea nivelului de trai foarte scăzut al țăranimii, de aceea, discutînd răscoala și cauzele ei, „Kronstädter Zeitung” propunea efectuarea unei reforme agrare, expropriindu-se de la moșieri atîta pămînt, cît să se dea la cîteva milioane de țărani. „De pe urma acesteia, moșierii nu s-ar resimți prea mult, în schimb mii de familii țăran_ești ar fi ajutate. Intr-un anumit sens, aceasta ar fi o cură social-democrată — scrie ziarul — care ar crea o țăranime sănătoasă, căci Romînia n-are o clasă socială mijlocie sau cel mult are una slabă. Cei 10 000 de membri cît numără clasa de sus din Romînia, nu pot fi considerați drept pătura sănătoasă, pe care să se sprijine aparatul de stat...”⁴⁵. Reforma trebuia deci să ridice standardul de viață al țăranimii în general, dar mai ales să creeze o clasă mijlocie înstărită — chiaburimea — care să fie nu numai un „sprijin pentru aparatul de stat”, cum mărturisește „Kronstädter Zeitung”, ci și o consumatoare de produse fabricate, cum o cereau interesele burgheziei săsești din Brașov.

În ultimele sale dări de seamă, ziarul se rezumă la aprecierile oficiale ale presei din Austro-Ungaria — probabil de teama cenzurii —

⁴² „Deșteptarea”, nr. 12/1907.

⁴³ „Drum Nou”, nr. 3794 din 2 febr. 1957.

⁴⁴ „Kronstädter Zeitung”, nr. 67/1907.

⁴⁵ *Ibidem*, nr. 68 și 70/1907.

sustinind că răscoala a pornit din Rusia și că are un pronunțat caracter antisemit. Totuși, interesele sale specifice transpiră și din ultimele știri; el scrie la 3 aprilie că în oraș se află foarte mulți străini, care aparțin claselor instărite și cheltuiesc sume considerabile, „lăsînd la noi mulți bani. Această situație poate fi numai spre avantajul negustorilor noștri. În felul acesta, răul (răscoala) are și partea sa bună...“⁴⁶. În acest fel „Kronstädter Zeitung“, organ al burgheziei săsești industriale și comerciale, privea marea răscoală a țăranilor din România de pe pozițiile unui negustor care cîntărea totul în bani.

Diferite aspecte ale răscoalei, desprinse din presa brașoveană. Pentru moșierimea din România, zilele răscoalei țărănești din 1907 se pot asemăna cu „spaima cea mare“ a nobilimii feudale franceze de după luarea Bastiliei în 1789. Într-o corespondență din Botoșani, datată 23 martie, „Gazeta de Transilvania“ spune că „alaltăieri, domnul Ion Popovici-Biznoșanu, fiul mai mic al marelui proprietar Biznoșanu, venise de la moșia Albești — unde se revoltaseră țăranii — după patru nopți nedormite. Pe cînd dormea, a intrat în casă fratele său; inginerul Biznoșanu... trezindu-se speriat din somn și crezînd că e un țăran răscolat, a împușcat pe fratele său, care a murit pe loc“⁴⁷.

Sub titlul Țăranul boier, „Gazeta“ relatează apoi că în Racovițeni (Rîmnicul Sărat), țăranii răscolaiți au intrat în conacul lui Mavrodin, care nu era acasă. Un țăran s-a îmbrăcat cu hainele boierului și în glumă a început tratativele cu țăranii: „Bine, vă dau una și una“ a spus țăranul boier... „Nu ne place, au răspuns țăranii, aplicîndu-i „boierului“ o lovitură. „Bine, atunci două vouă și una mie“, la care țăranii au răspuns că „nici așa“, dîndu-i presupusului boier mai multe lovituri și tocmeala a continuat, pînă ce țăranul boier, sătul de lovituri, a lepădat haina boierului“⁴⁸. Este o grăitoare relevare a stării de spirit a țăranilor, care au părăsit tocmele și au început să-și rezolve problemele pe cale revoluționară.

Un alt caz foarte interesant l-am desprins din Kronstädter Zeitung“, în care se vorbește la un moment dat de o localitate „Feretie“, unde țăranii au constituit un stat liber — Freistaat — și-au împărțit între ei în mod egal arăturile, vitele, moara și caii, comportîndu-se ca stăpîni deplin⁴⁹.

Foarte bogate sînt știrile privitoare la desfășurarea răscoalei; descrierile luptelor duse de țăranii cu armata, cu prefectii și judecătorii, sînt foarte plastice. Luptele de la Stănești și apoi represiunea de la Stănești, Odivoaia, Vieru și Băilești sînt redată cu multe amănunte.

Presă brașoveană cuprinde și unele știri din care se poate desprinde alianța muncitorilor cu țăranii răscolaiți din România. Din „Gazeta de

⁴⁶ „Kronstädter Zeitung“, nr. 78/1907.

⁴⁷ „Gazeta de Transilvania“, nr. 56/1907.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ „Kronstädter Zeitung“, nr. 72/1907.

Transilvania“ desprindem că răsculații care au pătruns în Botoșani au fost sprijiniți de sărăcimea orașului⁵⁰.

O corespondență din București spune că unii membri ai cercurilor socialiste din București au răspândit prin comunele din jurul Bucureștiului manifeste și de aceea s-au făcut arestări⁵¹, iar o altă corespondență arată că o razie făcută în București a dovedit că unii membri ai cercului „România Muncitoare“ au îndemnat la răscoală populația din jurul Bucureștiului⁵². Publicînd o informație după „Gazeta de Colonia“, „Gazeta de Transilvania“, susține că printre țărani răsculați s-au găsit marinari potemkiniști, pentru care motiv aceștia au fost arestați; știrile nu s-au confirmat, fiindcă la 26 martie o altă informație ne spune că marinarii au fost eliberați, dar fără dreptul de a se stabili la sate⁵³. Sînt amintite și ajutoarele date de muncitorii din Galați, la 14 martie, țăranilor, pentru ocuparea palatului administrativ, cînd în luptă au căzut 12 morți. Aceste știri, „Gazeta de Transilvania“ le înserează în paginile sale, fără însă a le acorda atenția cuvenită și fără a le desprinde sensul și a le releva semnificația. Un material destul de bogat și variat ca sursă, vorbește despre fraternizarea armatei cu răsculații. Astfel, o corespondență din București spune că 350 de rezerviști din Tutova, concentrați, înainte de a se îmbrăca în haine militare au demonstrat și devastat pe străzile Birladului⁵⁴. Aceeași „Gazetă“, la 16 martie, transmite știrea că după unele zvonuri, soldații se opun ordinelor ofițerilor⁵⁵.

Din „Brassoi Lapok“ aflăm că soldații n-au vrut să tragă cînd țăranii au atacat orașul Botoșani⁵⁶. La fel, în numărul din 25 martie, Gh. Kraus, refugiat din România, în declarația făcută redactorului de la „Brassoi Lapok“, afirmă că autoritățile și guvernul român n-au încredere în armată, deoarece a fraternizat în unele cazuri cu țăranii⁵⁷.

După o știre din Ițcani, „Kronstädter Zeitung“ susține că tîrgul din Burdujeni a fost devastat în fața armatei, care n-a intervenit, și că la Băcești a fost devastată o cîrciumă în ochii armatei, care a rămas pasivă⁵⁸.

De altfel, chiar un ordin al Comandamentului armatei din Iași, către toți comandanții de trupe, recunoaște că armata s-a retras în fața răsculaților. El face răspunzători de aceasta pe comandanți: „după întrebuintărea somațiilor legale, infanteria va trage focuri și nu se va retrage pînă la ultimul soldat. Cavaleria va șarja fără nici o milă, trecînd peste orice piedici, pentru a împiedica pe răzvrătiți. În cazul cînd aceștia se vor întoarce, se vor folosi săbiile“⁵⁹.

⁵⁰ „Gazeta de Transilvania“, 52/1907.

⁵¹ *Ibidem*, nr. 56/1907.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*, nr. 60/1907.

⁵⁵ *Ibidem*, nr. 53/1907.

⁵⁶ „Brassoi Lapok“, 63/1907.

⁵⁷ *Ibidem*, nr. 76/1907.

⁵⁸ „Kronstädter Zeitung“, nr. 72/1907.

⁵⁹ „Gazeta de Transilvania“, nr. 57/1907.

Alăturarea unei părți din armată răsculaților este atestată și de condamnările ordonate împotriva gradaților care s-au făcut vinovați de asemenea abateri. Printre aceștia „Gazeta de Transilvania” citează numele sergentului Drăgoi Vasile din Regimentul 10 Putna, care a fost degradat și condamnat la 3 ani închisoare fiindcă a făcut cauză comună cu răsculații⁶⁰; la Galați au fost judecați 24 de soldați acuzați de abateri de la disciplina militară și indemn la răscoală⁶¹. Fraternizarea soldaților cu țărani a fost comentată larg și de alte organe ale presei străine. Aceasta a determinat riposta organelor de stat din România și chiar a unora dintre ofițerii armatei romine.

Desigur că armata n-a trecut de partea răsculaților decît în unele cazuri dar, în afara ofițerilor, toată a simpatizat cu țărani. De altfel, din relatările presei brașovene se constată că pentru potolirea răscoalei din Moldova s-au folosit unități din Muntenia: de la Ploiești, Alexandria, București și din Constanța, iar în Muntenia s-au folosit trupe din Moldova.

Atît în „Gazeta de Transilvania” cît și în „Brassoi Lapok” și „Kronstädter Zeitung” sînt arătate acțiunile studenților pentru sprijinirea răscoalei. Ele publică întrunirile, demonstrațiile, propunerile acestora pentru ajutorarea țărănimii. În legătură cu aceasta, redăm două știri din „Gazeta de Transilvania”. Prima referitoare la audiența delegaților studențimii la regele Carol I, căruia i-au înaintat memoriul privind chestiunea țărănilor. Știrea reflectă concepția și dorința burghezo-moșierimii ca studențimea să nu se ocupe de politică. Regele, după ce le-a promis că va lua măsuri, le-a recomandat liniște, adăugînd: „D-stră studenții, ar trebui să vă duceți mai des pe la Fundațiunea Universitară. Acolo puteți discuta în liniște”⁶².

A doua, o știre intitulată *Țăranii romini și studenții*, relatează că țărani din Vlașca cred că numai studenții le pot face dreptate, că țărani așteaptă ca studenții să se pună în fruntea lor⁶³. Pornind de la faptul că studenții manifestaseră o oarecare simpatie pentru țărănime, aceasta țesuse în jurul noțiunii de „student” felurite legende. Astfel prin sate se zvonea că „vin studenții să răscoale pe țărani, să dea foc la conace”⁶⁴. În realitate prin „studenți” țărani înțelegeau pe oamenii luminați, energici, pe conducătorii răscoalelor locale și nu pe cei care frecventau neapărat cursurile universitare.

Presa brașoveană relatează că au fost arestați unii profesori și învățători care au luat parte la răscoală.

Printre învățătorii arestați găsim menționat în „Gazeta” și în „Brassoi Lapok” pe directorul gimnaziului din Slatina, Tiberiu Popescu. Gheorghe Kraus, în declarația lui din „Brassoi Lapok”, spune că învă-

⁶⁰ „Gazeta de Transilvania”, nr. 58/1907.

⁶¹ *Ibidem*, nr. 66/1907.

⁶² *Ibidem*, nr. 57/1907.

⁶³ *Ibidem*, nr. 63/20 martie (aprilie).

⁶⁴ Vezi în acest sens N. Adăniloiaie și C. Fotino, *Forme de luptă folosite de țărănime în răscoala de la 1907*, în „Studii” 2/1958, p. 51.

țătorii săraci au fost aceia care au îndemnat și condus pe țărani răsculați, avînd tot interesul să răstoarne guvernul⁶⁵.

Unele știri care s-au publicat în „Brassoi Lapok“ dovedesc o influență exercitată de răscoală asupra țărănimii din Transilvania, care, în anul 1907, nu aveau o situație mai bună ca cea din România.

Pe lângă acea răzvrătire dezmințită, dar totuși mereu comentată de la Sósmezó, „Brassoi Lapok“ mai menționează că într-un sat de lângă Dej țărani romîni au atacat și incendiat primăria și casa primarului⁶⁶.

După „Erdélyi Hirlap“, „Brassoi Lapok“ publică o știre potrivit căreia patru tineri romîni au sosit la Gyalu (probabil Dealu-Hunedoara) pentru a răzvrăti pe locuitorii romîni. Autoritățile au luat măsuri preventive⁶⁷. O altă știre din Hunedoara anunță că poliția de acolo a arestat doi agitatori romîni. Drept răspuns la această măsură, romîni din împrejurimi au atacat prefectura, dar jandarmii i-au respins⁶⁸.

Din toate cele relatate desprindem ca o primă concluzie bogăția și varietatea de informații aflate în presa brașoveană privitor la răscoala țăranilor din 1907.

Dar presa brașoveană din 1907, fie ea romînească, săsească sau maghiară, era o presă burgheză și a privit răscoala prin prisma burgheziei. Condusă și finanțată de aceasta, ea a prezentat evenimentele din România după cum dictau interesele celor care o finanțau. De aceea, deși la un moment dat s-a pus în discuție problema cauzelor răscoalei țărănești din România, aceasta amenințînd înseși bazele statului burghez, s-a conchis că mișcările țărănești constituiau un amestec al „agitatorilor ruși“.

Presa maghiară, ca organ al burgheziei maghiare, a prezentat răscoala ca o mișcare antisemită, pe țărani i-a descris în culori sumbre, iar stările din România ca foarte înapoiate, pentru a putea spune maselor din Ungaria: „Vedeți ce este în România? Ca atare, n-aveți de ce vă plînge; la noi e bine“!

Presa săsească, deși la un moment dat apreciază răscoala drept o consecință a tuturor stărilor din România burghezo-moșierească și propune efectuarea unei reforme agrare parțiale, preferă însă — de teamă să nu supere pe conducătorii din Austro-Ungaria, ca și pe cei din România — să rămînă într-un domeniu în care se simțea mai în largul său, cel economic, conchizînd că răscoala, din punct de vedere pecuniar-comercial, e „un bine pentru comercianții sași“.

Presa romînească reflectă, pe de o parte, opinia unor cercuri meșteșugărești legate de Scheiul Brașovului, cercuri care critică de pe poziții mic-burgheze stările din România care au dus la răscoală și își exprimă îndoiala față de măsurile luate de liberali pentru rezolvarea problemei țărănești („Deșteptarea“). Pe de altă parte, ea reflectă poziția burgheziei romîne, care, deși a manifestat o oarecare înțelegere față

⁶⁵ „Brassói Lapok“, nr. 77.

⁶⁶ *Ibidem*, nr. 93/1907.

⁶⁷ *Ibidem*, nr. 96/1907.

⁶⁸ *Ibidem*.

de țărănime — fapt ce se constată din unele articole ale „Gazetei Transilvaniei“ — totuși aproba politica coaliției burghezo-moșierești din România de înăbușire „cu orice preț“ a răscoalei. Burghezia română din Ardeal socotea că în interesul „rominimii“ — adică în interesul menținerii dominației claselor exploatoare — răscoala trebuie prezentată astfel încît cei dinafară să nu găsească un motiv de ponegrire a rominilor, nici de dincoace și nici de dincolo de Carpați. Este o poziție naționalistă, oscilantă, care, sub masca unirii „cu țara“ apăra interesele de clasă ale burgheziei romine.